

การพัฒนาชุมชนต้นแบบจริยสนทนาสำหรับเยาวชนตามหลักพุทธธรรมเพื่อความมั่นคงอย่างยั่งยืน
ทางจริยธรรมในโรงเรียนพื้นที่เปราะบางในจังหวัดมหาสารคาม

A Developing a Model Community of Ethical Dialogue for youth According to Buddhist
Principles for Sustainable Ethical Security in Fragile Areas School at
MahaSarakhm Province

ปัญญา เสนาเวียง

Panya Senawiang

อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Mahasarakham University

*Corresponding Author Email: pywisdom@gmail.com

Received: 20 June 2024

Revised: 5 August 2024

Accepted: 12 August

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนในพื้นที่เปราะบาง 2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านและกระบวนการจริยสนทนา 3. เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบจริยธรรมในโรงเรียนพื้นที่เปราะบาง โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 205 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารและแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนพื้นที่เปราะบางนั้นมีปัญหามากมาย สภาพสังคมที่มีนัยสำคัญทางจริยธรรมคือสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ มีครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสถาบันครอบครัวได้ลดบทบาทในการขัดเกลาทางจริยธรรมลงไป 2) องค์ความรู้ด้านจริยธรรมมีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา กระบวนการสานเสวนาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านคุณธรรมมี 4 ขั้นตอน คือ (1) การสืบเสาะหา (2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (3) สรรค์สร้างเป้าหมาย (4) ใช้หลักธรรมนำการพัฒนาชีวิต และ 3) การพัฒนาชุมชนต้นแบบทางจริยธรรม พัฒนาระบบพื้นฐานกระบวนการจริยสนทนาเพื่อนำองค์ความรู้ด้านจริยธรรมไปใช้ในกระบวนการจริยสนทนา โดยมีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธเป็นต้นแบบในการพัฒนา

คำสำคัญ: ชุมชนต้นแบบ, จริยสนทนา, หลักพุทธธรรม

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the youth's ethical problem in fragile areas school 2. to study a body of knowledge and ethical dialogue and 3. to develop a model community of ethical dialogue in fragile areas school - Mahachaiyapittayakhan school Tambon Thasongkhon, Amphoe Muang, MahaSarakhm Province. This is a qualitative research. The research instrument is an interview form. The target group is 205 people who were selected purposively. The information gathered from interview forms and related documents were then content analysis. The results of the research found that 1) Schools in fragile areas have many problems, ethically significant social condition is the changing family situation, namely, there are an increasing of families in which parents are divorced. The family institution has reduced its role in moral refinement. 2)

Knowledge of ethics is based on Buddhism. The process of creating a dialogue to develop knowledge and morality has 4 steps: (1) investigation roots (2) sharing experiences (3) create goals (4) using the principles to lead the development of life and 3) Development of an ethical model community Developed on the basis of the conversational ethics process in order to apply ethical knowledge in the conversational ethics. There are Buddhist teachers teaching morality in schools in the Buddhist School Network as a model for development.

Keywords: Model Community, Ethical Dialogue, Buddhist Principles

บทนำ

เราต่างยอมรับกันว่า เยาวชน คือ อนาคตของชาติเพราะเยาวชนเติบโตเข้าสู่วัยทำงานเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป หากเยาวชนของชาติมีคุณภาพย่อมทำให้การพัฒนาชาติเป็นไปอย่างรวดเร็วด้วย สังคมไทยก็เป็นเช่นเดียวกับสังคมอื่นที่เยาวชนคือกลุ่มประชากรที่จะทำหน้าที่ในการพัฒนาประเทศในอนาคต แต่จากข้อมูลสถิติที่พบนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 พบว่า มีกลุ่มเยาวชนก่ออาชญากรรมเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ซึ่งมันสะท้อนว่า คุณภาพของเยาวชนที่เป็นกำลังหลักของชาติในอนาคตกำลังอยู่ในภavnที่น่าเป็นห่วง ในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ประเด็นท้าทายสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนระบุไว้ในข้อ 6.4 ดังข้อความต่อไปนี้ “6.4 ด้านคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นพลเมือง พบว่า คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งเด็กและเยาวชนในชุมชนเมืองและท้องถิ่นมีพฤติกรรมเสี่ยง” ฉะนั้น ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน และ 1.6 พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและทักษะทางสังคม สร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปลุกฝังค่านิยมและจิตสำนึกความเป็นไทย ความซื่อสัตย์ ประหยัด มีวินัย ขยัน อดทน การเป็นผู้ให้ รวมทั้งมีความรับผิดชอบเพื่อให้เติบโตเป็นพลเมืองสร้างสรรค์และเป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง เป็นรากฐานที่มั่นคงของชุมชน สังคม รักษาชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์ และดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพตามความคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะในการปฏิสัมพันธ์ สื่อสารและการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมต่างวัย ต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561)

การพัฒนาชุมชนต้นแบบจริยสนทนาสำหรับเยาวชนตามหลักพุทธธรรม เป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชนที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมผ่านการสนทนาเชิงลึกในชุมชน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ แนวคิดนี้มุ่งหวังให้เยาวชนได้รับการปลุกฝังคุณค่าทางจิตใจ เช่น ความเมตตา การอดทน การมีสติ และการเข้าใจในความทุกข์ของผู้อื่น ผ่านกระบวนการสนทนาและการใช้ชีวิตในชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ชุมชนต้นแบบที่ถูกพัฒนาขึ้นตามหลักจริยสนทนาจะเป็นพื้นที่ที่เยาวชนสามารถฝึกฝนการใช้ชีวิตอย่างมีจริยธรรมภายใต้หลักการทางพุทธศาสนา โดยมีการสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม การสนทนานี้ไม่เพียงแต่เป็นการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นการสร้างสรรค์ความคิดและการรับรู้ในเชิงบวกที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่มีความสุขและสมานฉันท์

นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนต้นแบบนี้ยังมีเป้าหมายให้เยาวชนนำคุณธรรมที่ได้เรียนรู้จากการสนทนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การฝึกฝนเช่นนี้จะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทั้งในด้านจิตใจและสติปัญญาของเยาวชน อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมที่เข้มแข็งและมีความรับผิดชอบต่อกันในอนาคต ชุมชนต้นแบบจริยสนทนานี้จึงเป็นต้นแบบที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและสันติสุขอย่างยั่งยืน

ดังนั้น จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาคุณธรรม จริยธรรมในเด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กและเยาวชนคือพลังในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติไปสู่การพัฒนาในสถานการณ์ปัจจุบันกลับพบว่า คุณธรรม จริยธรรมในเด็กและเยาวชนลดลงมาก ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงปัญหาคุณธรรม จริยธรรมในเด็กและเยาวชนที่กำลังตกต่ำ โดยเฉพาะในภาวะที่โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเช่นนั้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอโครงการวิจัยนี้เพื่อเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนภารกิจทางจริยธรรมตามแผนแม่บทของชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนในพื้นที่เปราะบาง
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านและกระบวนการจริยสนทนา
3. เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบยุวจริยธรรมในโรงเรียนพื้นที่เปราะบาง โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

การบททวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเรื่องการสนทนา

การสนทนา (Dialogue) เป็นวิธีการสื่อสารพื้นฐานที่ดีที่สุดของมนุษย์ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการความขัดแย้งในทุกสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้งได้มีโอกาสเข้าเจรจาร่วมหาทางออกของปัญหา นำไปสู่การความประนีประนอม ประสานความร่วมมือของสมาชิกในสังคม การสนทนาที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในปัจจุบันคือแนวคิดด้วยเรื่องการสนทนาของ โบห์ม เดวิด (2562) โดยโบห์มได้สร้างเครื่องมือขึ้นเรียกว่า Dialogue (การสนทนา) โดยไม่ยึดกับชุดปฏิบัติการความรู้ของความรู้ เชื่อหรือลัทธิใดลัทธิหนึ่ง การพูดคุยดังกล่าวไม่มีการกำหนดวาระตายตัว รวมทั้งไม่มีเป้าหมายเพื่อสร้างข้อสรุปร่วมกัน (โสฬส ศิริไสย์, 2549, น.38-40) แต่ก็มุ่งแสวงหาแนวทางในการทำความเข้าใจและแก้ปัญหาตามเป้าประสงค์ของสุนทรียสนทนาแบบโบห์ม ซึ่งวิชิตฐ์ วังวิญญู (2548) อธิบายแนวคิดนี้เพิ่มว่า กระบวนการของสุนทรียสนทนานั้นมีหลักการ 4 ประการ ดังนี้

หลักการที่ 1 การฟัง (Lisening) คือการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) ฟังเพื่อเท่าทันตัวเอง เสียงที่เปล่งออกมาของผู้อื่น ในวงสุนทรียสนทนานั้นย่อมมาจากอารมณ์ ความรู้สึกและความคิด ทุกความคิดจะมีอารมณ์ความรู้สึกกำกับมาด้วยเสมอ เมื่อมันกระทบกับตัวเราการฟังที่ดีคือการปล่อยให้ตัวมันเข้ามาดำรงอยู่ชั่วขณะนั้น ฟังอย่างถ้อยคำของผู้อื่นเข้ามาปรับเปลี่ยนโลก ถ้อยคำเหล่านั้นจะมีส่วนช่วยในการสร้างโลกภายในที่เราใช้มองโลกภายนอกได้

หลักการที่ 2 การเคารพ (Respecting) เป็นการมองหาสิ่งที่ดีที่สุดในตัวบุคคลหนึ่ง ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างกับว่าเป็นสิ่งล้ำค่าที่เราไม่มีวันจะเข้าใจได้ตลอด พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของทั้งหมดและเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนของเขา หลักการในช่วงนี้จะเป็นสภาวะของการที่เราไม่ผูกติดกับความคิดและมุมมองว่าเป็นตัวตนของเรา เปิดโอกาสให้กับการเห็นมุมมองอื่นของคนอื่น การสนทนาของเราไม่ใช่เพียงนำเสนอหรือขายความคิด แต่หากถอยออกมาหามุมมองที่กว้างกว่าที่จะนำไปสู่การมองหาและสืบค้นสิ่งอื่น การเคารพจึงเป็นหลักสำคัญที่ทำให้สามารถยอมรับและมองหาสิ่งที่ดีในตัวผู้อื่นได้

หลักการที่ 3 การห้อยแขวน (Suspending) หมายถึง ห้อยแขวนทุกสิ่งอย่าง โดยเฉพาะห้อยแขวนการตัดสินคน ตัดสินความ เมื่อได้ฟังคนอื่นพูด เปิดการเปิดโอกาสให้มีช่องว่าง พื้นที่ว่างในเรา ความว่างที่จะก่อให้เกิดความคิดใหม่ เป็นสภาวะที่เกิดความอยากรู้อยากเห็น หลายคนยอมรับครั้งแรกว่างุนงงสงสัยกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกเขาอย่างที่ไม่เคยยอมรับในการพูดคุยที่อื่นมาก่อน สุนทรียสนทนาจึงเปิดพื้นที่งุนงงสงสัยดังกล่าวเป็นครั้งแรก ทุกคนไม่ต้องพยายามหาคำตอบทันทีให้กับทุกเรื่องราวที่เปิดออกให้กับความเป็นไปได้ทั้งหลายที่อาจเกิดขึ้น

หลักการที่ 4 เสียงจากภายใน (Voicing) คนที่พูดมากนั้นอาจจะไม่ได้พูดอะไรเลยด้วยซ้ำ เพราะเขาไม่ได้ฟังเสียงจากภายใน แต่คนที่เงียบเป็นไปได้ที่ผู้คนได้ยินเสียงจากภายในพูด เป็นสภาวะที่เกิดจากใคร่ครวญสืบคนจากความหลากหลายของมุมมองที่แต่ละคนได้พูดออกมา

2. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้คำจำกัดความว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ สอดคล้องกับพระธรรมญาณมุนี (2531) ที่นิยามว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นรูปแบบของการปฏิบัติตน การดำเนินตนที่มีความเหมาะสมแก่ภาวะ ฐานะ กาลเวลา และเหตุการณ์ในปัจจุบัน ขณะที่ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522) กล่าวว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสังคมต้องการให้มีในสมาชิก เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำ ส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำ นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ขณะที่ Piaget (1960) นิยามว่าจริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์ และหน้าที่ที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจและอนามัยของแต่ละบุคคลความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ สอดคล้องกับ Good (1973) กล่าวถึงจริยธรรมว่า หมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม และ Kohlberg (1972) นิยามว่า จริยธรรมเป็นความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคมซึ่งบุคคลพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง โดยสังคมจะเป็นตัวตัดสินผลของการกระทำ นั้นว่าเป็นการกระทำ ที่ถูกหรือผิด ดังนั้น จริยธรรมก็คือหลักความประพฤติที่เหมาะสม ถูกต้อง ดีงามที่ใช้เป็นมาตรฐานความปฏิบัติของคนในทุกสังคมนั้นเอง

3. หลักพุทธธรรม

หลักพุทธธรรมนั้นครอบคลุมหลักการหลายแขนงวิชา ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย ตลอดจนเรื่องอื่น หลักพุทธธรรมที่เป็นพื้นฐานสังคมได้แก่ หลักกรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา การกระทำที่ดีเรียกว่า กรรมดี การกระทำชั่วเรียกว่า กรรมชั่ว (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543) และการกระทำใด ๆ ย่อมให้ผล ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “บุคคลทำกรรมเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น บุคคลทำกรรมดีย่อมได้รับผลกรรมของกรรมดี บุคคลทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลของกรรมชั่ว” (ส.ส. 15/133) มนุษย์จึงเป็นไปตามกรรมลิขิต ไม่ใช่พรหมลิขิตและสามารถแก้ไข หรือกำหนดวิถีชีวิตใหม่ได้ ไม่ต้องอาศัยการอ่อนวอนและการดลบันดาลจากสิ่งอื่นใด 2) หลักเบญจธรรม - เบญจศีล ได้แก่ คุณธรรมห้าประการอันเป็นที่ตั้งแห่งศีลห้า คือ 1) เมตตา และกรุณา ความรักและสงสารคิดอยากช่วยเหลือเหล่าสัตว์ให้พ้นทุกข์ ข้อนี้ใช้ยับยั้งเจตนาในการทำปาณาติบาต 2) สัมมาอาชีวะ คือ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต ไม่เป็นมิฉฉาชีพในลักษณะต่าง ๆ ข้อนี้ใช้ยับยั้งบรรดาการกระทำที่เป็นอกุศลนาทาน 3) กามสังวร ความสำรวมระวังในกามารมณ์ไม่ให้หลงไปในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ข้อนี้ใช้ยับยั้งกามเมสุจฉาจาร 4) สัจจะ คือความสัตย์ ความซื่อตรง ใช้ยับยั้งมุสาวาท และ 5) สติ สัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวว่าสิ่งใดควรและไม่ควรทำ หรือกล่าวอีกอย่างว่า การรู้ตัวและรู้คิดยับยั้ง ระวังมิให้ตนเป็นคนประมาทมัวเมา ข้อนี้ใช้ยับยั้งการดื่มสุราเมรัย

4. การพัฒนาชุมชนต้นแบบ

ชุมชนต้นแบบ หมายถึง ชุมชนที่มีการบริหารจัดการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเป็นระบบแบบแผน เป็นรูปธรรมและมีคุณภาพ ชุมชนต้นแบบนั้นมี 3 ระดับ คือ 1) ระดับการพึ่งพาตนเอง หมายถึง ชุมชนที่มีความพร้อมในการพึ่งพาตนเองได้ 2) ระดับพึ่งพากันและกัน หมายถึง ชุมชนที่มีความพร้อมในการพึ่งพาตนเองได้แล้ว และสามารถเป็นที่พึ่งแก่สังคมอื่นได้ด้วย 3) ระดับการสร้างเป็นเครือข่าย หมายถึง ชุมชนมีความสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านใดด้านหนึ่งในชุมชน หรือกลุ่มที่มีเป้าหมายในการพัฒนาเหมือนกัน กระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบนั้นเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมให้เกิดความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีระบบฐานข้อมูลที่สำคัญของชุมชนที่สามารถนำไปวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาจนเกิด

แผนพัฒนาชุมชนเอง โดยมีครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ ทรัพยากร เด็ก-เยาวชน ยาเสพติด สามารถปฏิบัติตามแผนชุมชนร่วมกันของคนในพื้นที่และถูกจัดการแก้ไขตามกระบวนการที่กำหนดไว้ใน การพัฒนาเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานด้านการพัฒนาและติดตามตรวจสอบ อย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนมีการจัดการปัญหาในชุมชนโดยใช้ประชาชนเป็นหลัก เมืองครุฑชุมชน ที่หลากหลายเป็นพื้นฐานของการทำงานด้านการพัฒนา มีการจัดการทุนชุมชนทั้งทุนทรัพยากร ทุนสิ่งแวดล้อม ทุนการเงิน และทุนภูมิปัญญา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย** ได้แก่ จำนวน 105 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย เยาวชนที่มีอายุ 15 -18 ปี ซึ่งเรียนอยู่ชั้น ม.4-6 จำนวน 101 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูสาระสังคมศึกษา นักศึกษาฝึกประสบการณ์ และครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน

2. **เครื่องมือในการวิจัย** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้การสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) อีกทั้ง ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ กลั่นกรอง จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างข้อคำถาม และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาสาระสำคัญ ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลอง (Try Out) สัมภาษณ์กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่อง ข้อแก้ไข ข้อเสนอแนะให้แบบสัมภาษณ์มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง และการจัดสนทนาจรรยาบรรณโดยใช้คู่มือปฏิบัติการจรรยาบรรณ และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) เช่น หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ ในการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการสังเกต การจัดกิจกรรมสนทนาซึ่งเป็นลักษณะของ Focus group และการสัมภาษณ์วิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนต้นแบบจรรยาบรรณสำหรับเยาวชนตามหลักพุทธธรรมเพื่อความมั่นคงอย่างยั่งยืนทางจริยธรรม ในโรงเรียนพื้นที่เปราะบางในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาทางจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนในพื้นที่เปราะบาง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของโรงเรียนพื้นที่เปราะบางนั้น ในทางกายภาพได้แก่จำนวนเงินงบประมาณน้อยอันเป็นผลมาจากจำนวนนักเรียนที่มีน้อย บุคลากรที่มีไม่พอเพียงอันเป็นผลมาจากงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐมีน้อย และปัญหาจากสภาพสังคมโดยรอบที่แวดล้อมไปด้วยปัญหา เช่น ความยากจนของคนในชุมชน ยาเสพติดที่แพร่ระบาดโดยรอบชุมชน รวมถึงปัญหาการหย่าร้างของประชากรในชุมชน ซึ่งส่งผลให้พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับเด็ก ทำให้การขัดเกลาจริยธรรม คุณธรรมโดยครอบครัวเกิดความบกพร่อง

2. ศึกษาองค์ความรู้ด้านและกระบวนการจริยสนทนา

ผลการวิจัยพบว่า สถาบันการศึกษาทุกระดับพยายามอบรมหลักพุทธธรรมพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ ความเชื่อเรื่องกรรม และเบญจศีล -เบญจธรรม ตามกรอบภารกิจของตนเอง โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธใช้หลักพุทธธรรมเป็นหลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน

3. สร้างชุมชนต้นแบบยุวจริยธรรมในโรงเรียนพื้นที่เปราะบาง โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนต้นแบบ โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นหนึ่งในชุมชนต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ประยุกต์ใช้หลักการสานเสวนา และประยุกต์ขั้นตอนการสานเสวนาใช้ในการเรียนการสอน และการฝึกอบรมจริยธรรม คุณธรรมแก่นักเรียน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนต้นแบบจริยสนทนาสำหรับเยาวชนตามหลักพุทธธรรมเพื่อความมั่นคงอย่างยั่งยืนทางจริยธรรมในโรงเรียนพื้นที่เปราะบางในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนในพื้นที่เปราะบาง พบว่า สภาพปัญหาของโรงเรียนพื้นที่เปราะบางนั้น ในทางกายภาพได้แก่จำนวนเงินงบประมาณน้อยอันเป็นผลมาจากจำนวนนักเรียนที่น้อย บุคลากรที่มีไม่พอเพียงอันเป็นผลมาจากงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐมีน้อย และปัญหาจากสภาพสังคมโดยรอบที่แวดล้อมไปด้วยปัญหา เช่น ความยากจนของคนในชุมชน ยาเสพติดที่แพร่ระบาดโดยรอบชุมชน รวมถึงปัญหาการหย่าร้างของประชากรในชุมชน ซึ่งส่งผลให้พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับเด็ก ทำให้การขัดเกลาจริยธรรม คุณธรรมโดยครอบครัวเกิดความบกพร่อง

2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านและกระบวนการจริยสนทนา พบว่า สถาบันการศึกษาทุกระดับพยายามอบรมหลักพุทธธรรมพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ ความเชื่อเรื่องกรรม และเบญจศีล -เบญจธรรม ตามกรอบภารกิจของตนเอง โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธใช้หลักพุทธธรรมเป็นหลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งทางจริยธรรมนั้นต้องเริ่มที่การตระหนักรู้ในตนเองเป็นอันดับแรก

3. เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบยุวจริยธรรมในโรงเรียนพื้นที่เปราะบาง โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การพัฒนาชุมชนต้นแบบ โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นหนึ่งในชุมชนต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ประยุกต์ใช้หลักการสานเสวนา และประยุกต์ขั้นตอนการสานเสวนาใช้ในการเรียนการสอน และการฝึกอบรมจริยธรรม คุณธรรมแก่นักเรียน

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนต้นแบบจริยสนทนาสำหรับเยาวชนตามหลักพุทธธรรมเพื่อความมั่นคงอย่างยั่งยืนทางจริยธรรมในโรงเรียนพื้นที่เปราะบางในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ปัญหาของโรงเรียนพื้นที่เปราะบางนั้นมีคล้ายกัน ได้แก่ การมีจำนวนนักเรียนน้อยส่งผลให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อยตามมาด้วย บริบทพื้นที่ของโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม แวดล้อมด้วย

ปัญหาการระบาดของยาเสพติด การลักเล็กขโมยน้อย ปัญหาความยากจน และสภาพครอบครัวหย่าร้าง แม้ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาพื้นฐาน แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งก็สอดคล้องกับมณฑกานต์ รอดคล้าย (2018) ที่สรุปว่า ประเด็นคุณธรรม จริยธรรมนั้นต้องได้รับการอบรม แนะนำจากพ่อแม่ และงานของนันทพร เชื้อคำ, อนงค์ อนันตริยเวช และสุรางค์ เมรานนท์ (2555) ที่ว่า ผู้ปกครองมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนในโรงเรียน ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับจริยสนทนานั้นมี 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นหลักการของคุณธรรม จริยธรรม อันมีหลักการทางศาสนาเป็นพื้นฐานสำคัญ และส่วนที่เป็นกระบวนการสานเสวนา เพื่อประยุกต์หลักการเหล่านั้น ในงานวิจัยนี้เสนอกระบวนการจริย สนทนา เป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) สืบสาแทรก 2) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ 3) สร้างสรรค์เป้าหมาย และ 4) ใช้หลักธรรมนำการพัฒนาชีวิต การสานเสวนาจริยสนทนามี 4 กระบวนการคล้ายกับสุนทรียสนทนาของโบทัม ซึ่งมีหลักการ 4 ประการ ได้แก่ หลักการที่ 1 การฟัง หลักการที่ 2 การเคารพ หลักการที่ 3 การห้อยแขวน หลักการที่ 4 เสี่ยงจากภายใน (วิศิษฐ์ วังวิญญู, 2548)

3. การพัฒนาชุมชนต้นแบบ เน้นการมีส่วนร่วมซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะสืบทอดความสำเร็จในการพัฒนาสิ่งที่เป็นประเด็นปัญหา ที่ต้องการแก้ปัญหา ในการสานเสวนาจริยสนทนานี้ได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาของตัวเอง โดยให้ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนวิสุทธิพุทธได้มีส่วนร่วมในกระบวนการสานเสวนาดังกล่าว

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

จริยสนทนาเป็นคำค่อนข้างใหม่ในวงวิชาการไทย เป็นกระบวนการสำคัญที่เน้นการพัฒนาความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรม ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลาย ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ แล้วสรุปขั้นตอนของกระบวนการสานเสวนาจริยสนทนา เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสืบสาแทรก หมายถึง การศึกษา ค้นหา รากเหง้าตัวตนของบุคคล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง ได้ ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย สภาพปัญหาที่แท้จริงของตน ซึ่งท่าน ดร. เอ.ที. อิริยรัตน์ (A.T. Ariyaratne) ได้ใช้การสนทนานี้ใน กระบวนการแก้ปัญหาความยากจนในศรีลังกา โดยเริ่มต้นที่การสืบสาแทรกเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในตนเองก่อน ตลอดจนได้ ชาวซึ่งถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ในชุมชน หรือสังคมของตนเองด้วย 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หมายถึง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตที่แต่ละคนได้ประสบพบเจอมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา ที่แต่ละคนได้ประสบมา แต่ละคนได้ประสบปัญหาแตกต่างกัน เขาได้วิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้น และประยุกต์ใช้วิธีการแก้ปัญหาอย่างไร และผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วปัญหาเชิงจริยธรรมนั้น เมื่อปัญหาเกิดขึ้นแล้ว แต่ละคนแก้ไขอย่างไร การ แลกเปลี่ยนประสบการณ์นั้นจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ 3) สร้างสรรค์เป้าหมาย โดยปกติแล้วมนุษย์ทุกคนล้วนมี เป้าหมายของตนเอง เป้าหมายชีวิตนั้นมี 2 ระดับ เป้าหมายสูงสุดในทางศาสนานั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ดังนั้น คนทั่วไปจึงเน้นที่ เป้าหมายสูงสุดในชีวิตนี้ หรือเป้าหมายทางสังคม ได้แก่ การมีชีวิตที่ดี มีเงิน มีทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งแต่ละคนต้องหากลวิธีในการ ไปสู่เป้าหมายของตนเองให้ได้ด้วยวิธีที่สุจริตและชอบธรรม และ 4) ใช้หลักธรรมนำการพัฒนาชีวิต หมายถึง ใช้หลักการ/ หลักธรรมในทางศาสนาที่ได้จากการบวนการสานเสวนาจริยสนทนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ หลักธรรมดังกล่าวมีทั้งที่เป็นระดับปัจเจกและที่เป็นหลักธรรมสำหรับสาธารณะ ซึ่งแต่ละคนต้องเลือกที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้า กับบริบทของตนเอง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนวิถีพุทธควรนำคู่มือการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการจริยสนทนาไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

1.2 ประยุกต์ใช้จริยสนทนาในกระบวนการสร้างชุมชนต้นแบบการพัฒนาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมรูปแบบอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ขยายพื้นที่และขยายรูปแบบการสานเสวนาจริยสนทนาไปสู่ความรู้แขนงอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาด้านจริยธรรม

2.2 พัฒนาขั้นตอน และคำถามจริยสนทนาที่เน้นไปที่การสร้างความรู้เชิงปัจเจกบุคคลเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะด้านหรือเฉพาะกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ 2560-2564*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เจ.เอส. การพิมพ์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2522). *การพัฒนาจริยธรรม: ตำราจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทพร เชื้อคำ, อนงค์ อนันตริเวช และสุรางค์ เมรานนท์. (2555). บทบาทของผู้ปกครองในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 6(3), 87- 96.
- โบห์ม เดวิด. (2562). *ว่าด้วยสุนทรียสนทนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). แปลโดยเพชรรัตน์ พงษ์เจริญสุข กรุงเทพมหานคร: สอนเงินมีมา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- มนทกานต์ รอดคล้าย. (2018). ปัจจัยในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย กรณีศึกษาความรักความเข้าใจในครอบครัว ลักษณะประชากรของพ่อแม่และเวลา. *วารสารประชากรศาสตร์*, 34(2), 17-35.
- วิศิษฐ์ วัชรวิญญู. (2548). *มณฑลแห่งพลัง: ญาณทัศนะแห่งการเข้าถึงตัวตนที่แท้*. กรุงเทพฯ: สอนเงินมีมา.
- โสฬส ศิริไสย์. (2549). Dialogue: มิติใหม่ของการจัดเวทีชาว. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 25(2), 38-49.
- Good, Carter. V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw Hill
- Kohlberg, L (1972). "Moral Stage and Moralization: The Cognitive Development Approach" *Moral Development and Behavior*. New York: Holt Rinehart and Winston
- Piaget, Jean. (1960). *The Moral Judgment of the Child*. Illinois: The Free Press.